

porniška radijska oddajna postaja v okupirani Evropi. Menim, da bi bilo treba to trditev zelo preveriti. 13. novembra 1941, to je tisti čas, ko naj bi Kričič že oddajal, je namreč Slovenski poročevalec objavil naslednjo novico: »Francija. Ilegalna radijska postaja »Le Travail« (Delo) se dobro čuje vsak večer na valu približno 48,2. Napovedovalec je pozival 5. XI.

francoske transportne in kovinske delavce k sabotazi in uporu.«

Nisem imel namena, da bi v sestavku odgovoril na vprašanja, ki jih je postavil Jože Zorn. Hočemo le na enem primeru pokazati, da je mogoče na marsikatero vprašanje odgovoriti le z uporabo sodobnih pisanih, zlasti arhivskih virov.

POSEBNO ŠOLSTVO ZA DUŠEVNO NERAZVITE OTROKE VZGOJNEGA ZAVODA
»JANEZA LEVCA«

RUDOLF SUŠNIK

Posebno šolstvo za duševno nerazvite otroke, ki se je v zadnjih letih v precejšnji meri razvilo, je imelo svoj skromni začetek v Ljubljani.

Leta 1908 je Pokrajinski šolski svet v Ljubljani poslal tri učitelje na Dunaj na tečaj, ki je bil prirejen za učitelje posebnih osnovnih šol. Takratni mestni šolski inšpektorji so pri pregledu pedagoškega dela v normalnih osnovnih šolah ugotovili, da določen odstotek otrok v šoli ne napreduje zaradi duševne nerazvitosti. Zato so sklenili, da v Ljubljani odprejo poseben razred za duševno nerazvite otroke in s tem razbremenijo razrede osnovnih šol teh otrok, ki zavirajo učno delo z normalno razvitimi otroki. S tem bi pomagali duševno nerazvitim otrokom, ki so bili v normalnih razredih zapostavljeni in pogosto zanemarjeni. Leta 1911 je Pokrajinski šolski svet izdal odlok o otvoritvi posebnega razreda v Ljubljani s specializirano učiteljico Anico Lebarjevo. Še istega leta je bil odprt še en razred in za ravnatelja te novo ustanovljene šole je bil imenovan Janez Levec, ki je bil istočasno upravitelj osnovne šole na Prulah v Ljubljani.

Po prvi svetovni vojni je dobila posebna osnovna šola prostore v zgradbi osnovne šole na Grabnu. Dodeljene so ji bile tri učilnice, v katerih je bil pouk za šest razredov, soba za tehnični pouk, telesna vzgoja pa je bila v telovadnici osnovne šole.

Šestrazredna posebna osnovna šola se je razvila pod vodstvom ravnatelja Ivana Dimnika, ki je bil eden prvih defektologov v Sloveniji.

Veliki župan ljubljanske oblasti je že leta 1927 priporočil tedanjemu oblastnemu šolskemu odboru v Ljubljani gradnjo posebne osnovne šole za internatom za duševno nerazvite otroke. Do realizacije ni prišlo zaradi nerazumevanja odgovornih forumov v predaprilski Jugoslaviji.

Čeprav so bila materialna sredstva, ki so bila dodeljena posebni osnovni šoli, zelo skromna in nezanesljiva (saj učiteljski zbor ob zaključku šolskega leta še ni vedel, če bodo razpolagali s sredstvi za delo v naslednjem šolskem letu), je uspelo učiteljskemu zboru razviti in dvigniti učno-vzgojno delo do take mere, da je postala ljubljanska posebna šola hospitacijska šola za vse učitelje-defektologe Slovenije in tudi zunaj Slovenije, kjer so ustanavljali posebne oddelke in šole.

Prvi internat je dobila posebna osnovna šola leta 1929, ko so bili pri Domu onemoglih v Ljubljani formirani trije oddelki. Pogoji za delo niso bili najboljši, toda socialno ogroženi otroci so imeli možnost šolanja z domačo oskrbo.

Prostore za dnevno varstvo je dobila posebna osnovna šola leta 1940 v stari zgradbi, kjer je bilo možno oblikovati štiri vzgojne skupine, ki so jih vodili defektologi skladno z učno-vzgojnim delom posebne osnovne šole. Ti oddelki dnevnega varstva in internata so bili pod isto upravo.

Druga svetovna vojna tudi ni prizanesla posebni osnovni šoli. Šolske prostore je zasedel okupator, razredi posebne šole pa so bili prestavljeni v razrede dnevnega varstva. Stalni alarmi so ovirali nemoten potek šolanja, žična pregrada pa je onemogočila šolanje otrokom iz predmestja.

Po osvoboditvi so pričeli redno delo na posebni šoli kot v razredih pri normalnih osnovnih šolah, ki so bili razmeščeni po vseh delih mesta. Delo na posebni osnovni šoli je zaživelo, ko je dobila ta svoje prostore v zgradbi osnovne šole na Ledini, kjer je ob ugodnejših pogojih mogla razviti specialno pedagoško delo in ga prilagoditi novim razmeram socialistične skupnosti. Učiteljski zbor je bil sposoben na stežaj odpreti šolska vrata in duševno nerazvite otroke vključiti v vsak-

danje življenje pri obnovi naše domovine. Kvaliteta pedagoškega dela se je dvignila do take višine, da je učiteljski zbor lahko sestavljal predloge za nove učne plane in programe za vso Slovenijo in aktivno sodeloval pri strokovnem usposabljanju defektologov Slovenije. Pedagoško delo se je še poglobilo, ko je posebni šoli uspelo pridobiti lastnega psihiatra, tedanjega univerzitetnega asistenta dr. Marijana Borštnarja, ki je postal mentor naše ustanove s posredovanjem referatov s področja psihiatrije in psihopatologije.

Ker je Dom onemoglih v Ljubljani postal internat Srednje tehnične šole, so bili duševno nerazviti gojenci začasno vključeni v internate z duševno normalno razvitimi gojenci. Pritožbe vzgojiteljev teh internatov, ki so jim duševno nerazviti gojenci zavirali njihovo vzgojno delo in prizadevanje pedagoškega zbora posebne šole, so imele uspeh, tako da je bil eden izmed najmanjših mladinskih domov dodeljen za internat duševno nerazvitim otrokom.

Z dotokom otrok v osnovne šole je osnovna šola na Ledinji nujno potrebovala prostore, ki jih je zasedala posebna osnovna šola. Mestnemu ljudskemu odboru v Ljubljani je uspelo dobiti za posebno šolo zgradbo, ki je zajela takrat vse oddelke posebne osnovne šole in internat. Ta fuzionirana ustanova je dobila septembra 1952. leta naslov: Vzgojni zavod Janeza Levca. V dvoriščni zgradbi je bila organizirana delavnica knjigoveznice za profesionalno usposabljanje absolventov posebne osnovne šole, ki pa more zajeti le šest absolventov posebne osnovne šole.

Zaradi velikega dotoka novih učencev je postala zavodska zgradba kmalu premajhna. Zato so bila na pobudo šolske uprave leta 1958 odobrena investicijska sredstva, da so stavbo dvignili za eno nadstropje, kletne prostore pa adaptirali za telovadnico in za delavnice tehničnega pouka. Toda tudi ta razširitev stavbe je zadostovala le kratek čas. Po izvajanju Pravilnika o evidenci kategorizacije otrok z motnjami v telesnem in duševnem razvoju, je dotok duševno nerazvitih otrok v naš zavod tako narasel, da smo zopet morali iskati prostor v raznih osnovnih šolah. Zaradi tega so občinske mestne skupščine spoznale, da je potrebna gradnja nove posebne šole, in smo dobili ustrezno lokacijo za to šolo.

V zavodu je bilo strokovno delo poglobljeno z intenzivnim študijem, strokovnimi ekskurzijami pri nas in v inozemstvo, s hospitacijami defektološkega oddelka pedagoške akademije. Poleg pedopsihiatra so bili nameščeni na zavod šolski psiholog, logoped in socialni delavec. Tako je možno

timsko obravnavanje duševno nerazvitih otrok. Samoupravni organi in pedagoški zbor si prizadevajo, da bi dobili toliko prostorov, da bi bilo mogoče organizirati pouk v eni izmeni in da bi omogočili učencem celodnevno bivanje v šoli. Na ta način bi mogli duševno nezadostno razvite učence grupirati v skupine po njihovih psihofizičnih sposobnostih.

V zavodu deluje pionirski odred »Črni murni«, ki izdaja že več let svoj časopis. Mladinski aktiv učencev osmih razredov organizira s svojimi razredniki poučne ekskurzije v razna gospodarska podjetja zaradi spoznavanja raznih poklicev, ki so primerni za absolvente posebnih šol. Posebna zavodska komisija za profesionalno usposabljanje pomaga učencem pri usmerjanju v poklice in organizira delovno prakso v posameznih delovnih organizacijah. Da bi bila habilitacija duševno nerazvitih otrok Vzgojnega zavoda Janeza Levca zares uspešna, je nujno potrebna gradnja delavnic za profesionalno usposabljanje absolventov posebne šole z zmogljivostjo 60 delovnih mest. Idejna skica in investicijski program za učno-vzgojno delavnico je že pripravljena in čaka na realizacijo.

Samoupravnim organom in pedagoškemu zboru Vzgojnega zavoda Janeza Levca je uspelo prikazati potrebo po zavodu za delovno usposabljanje huje duševno nerazvitih otrok, ki niso sposobni za šolanje na posebni osnovni šoli. Z delom v tem zavodu smo pričeli po nakupu zgradbe v Jaršah. Tudi v tem zavodu specialno delo s huje duševno nerazvitimi otroki ne bo popolno, dokler ne bodo formirane pri tej ustanovi še zaščitne delavnice.

Vzgojni zavod Janeza Levca je edina tovrstna ustanova za šolanje in usposabljanje duševno nerazvitih učencev v mestu Ljubljani. Po osvoboditvi se je zavod razširil do take mere, da je za mestno področje v bližnji bodočnosti potrebno naslednje:

1. zgraditi poleg obstoječe zavodske zgradbe še eno posebno osnovno šolo za 240 duševno nerazvitih učencev. Lokacija je predvidena v katastrski občini Zgornja Šiška. Imenovani gradbeni odbor že pripravlja idejno skico in investicijski program;

2. za kompleksno habilitacijo je potrebno zgraditi ob obstoječi zavodski stavbi učno-vzgojno delavnico. Stalna konferenca za rehabilitacijo invalidnih oseb SR Slovenije je priporočila novo gradnjo;

3. oddelke za delovno usposabljanje v stari šolski zgradbi v Jaršah je treba dopolniti z zaščitnimi delavnicami in jih osamosvojiti kot samostojen zavod za usposabljanje duševno nerazvitih otrok, srednje stopnje.